

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету
від 26.08.2020 р., протокол №01

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА

(назва освітнього компоненту)

**ПРОГРАМА
обов'язкової навчальної дисципліни**

підготовки бакалавра
(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності 014 Середня освіта
(шифр і назва спеціальності)

предметної спеціальності 014.01 українська мова і література
(шифр і назва предметної спеціальності)

освітньо-професійної програми «Середня освіта (українська мова і література). Англійська мова»
(назва освітньо-професійної програми)

Бердянськ, 2020

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Валентина ЮНОСОВА, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та славістики (Розділи: Вступ. Практикум української мови. Ділова українська мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія)

Неля ПАВЛИК, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та славістики (Розділ: Фонетика. Фонологія. Орфоєпія. Орфографія та графіка)

Еліна ОЛІЙНИК, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та славістики (Розділи: Культура української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія)

Світлана ГЛАЗОВА, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та славістики (Розділи: Синтаксис простого речення. Синтаксис складного речення. Текст)

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 21.08.2020 р., протокол №01.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Сучасна українська мова» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта (українська мова і література). Англійська мова» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта, предметної спеціальності 014.01 українська мова і література.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є науково узагальнений опис сучасної української літературної мови, характеристика її фонетичної системи, лексичного складу і граматичної будови, вивчення мовних одиниць (звуків, слів, морфем, слівформ, словосполучень, речень) у їх взаємозв'язках і взаємовідносинах, закономірностей творення і функціонування цих одиниць.

Програма курсу орієнтує на вивчення студентами-філологами усіх основних розділів мовознавчої науки. До важливих аспектів викладання курсу сучасної української мови належить постійна увага до з'ясування теоретичних проблем з урахуванням дискусійних питань, а з іншого боку – орієнтація студентів на професійне застосування здобутих знань у шкільному курсі мови.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Вступ. Практикум української мови, ділова українська мова.
2. Культура української мови.
3. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Орфографія та графіка.
4. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія.
5. Морфеміка. Словотвір.
6. Морфологія.
7. Синтаксис простого речення.
8. Синтаксис складного речення. Текст.

Міждисциплінарні зв'язки:

1. Історична граматика української мови
2. Історія української мови
3. Фізика (розділ “Акустика”)
4. Анатомія (розділи “Органи дихання”, “Органи травлення”)
5. Історія України (розділ “Становлення нації”)
6. Українська література (розділи “Творчість І. Котляревського”, “Творчість Т. Шевченка”)
7. Вступ до мовознавства
8. Українська діалектологія

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – дати студентам глибокі, наукові знання з культури української мови, ділової української мови, фонетики, фонології, орфоєпії, графіки та орфографії, морфеміки і словотвору, граматики сучасної української мови, допомогти практично оволодіти її нормами, сприяти досягненню високого рівня мовної освіти тощо.

1.2. Основним завданням вивчення дисципліни “Сучасна українська мова” є систематичний виклад теоретичних питань культури української мови, фонетики і фонології, лексики і фразеології, правопису і орфоєпії, словотвору і граматики. Проте наукове і практичне осмислення курсу не обмежується засвоєнням правил слововживання, побудови речень, правопису тощо. Ці теоретичні завдання і практичні цілі здійснюються і в шкільному курсі української мови. У процесі вивчення вузівського курсу студент повинен виробити наукові погляди на мову, глибоко усвідомити і вміти розкривати діалектичні взаємозв'язки між фонетичною, лексичною, словотвірною та граматичною системами, розвивати в собі навички самостійного аналізу мовних фактів, використовуючи при цьому знання, здобуті з суміжних лінгвістичних дисциплін – загального мовознавства, діалектології, історичної граматики та ін.; набути такі якості філолога, як уміння сприймати красу рідної мови, її багатство, навчитись володіти цими багатствами і високою культурою мовлення; правильно оцінювати стилістичні властивості мовних одиниць, їх емоційно-експресивні відтінки.

Завдання курсу:

1) добитися глибокого усвідомлення студентами основних шляхів і процесів появи та розвитку української мови;

2) сформуванню вміння аналізувати мовні явища з урахуванням історичних змін, згідно з теоретичними відомостями;

3) постійно працювати над формуванням культури усного та писемного мовлення, використовуючи під час практичних занять різноманітний стилістично диференційований дидактичний матеріал (закріплення і вдосконалення навичок володіння нормами української літературної мови; формування комунікативної компетентності фахівця; розвиток мовленнєвої майстерності; підвищення культури розмовної мови);

4) сприяти професійному спрямуванню вузівського курсу сучасної української мови, враховувати наступність його з відповідною дисципліною середньої школи.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей та продемонструвати такі результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
ІК. Бакалавр (рівень 7): здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі	ПРЗ 1. Знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови і літератури.

<p>середньої освіти або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів освітніх наук, і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в основній середній школі.</p> <p>ЗК 10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ФК 6. Здатність вільно володіти українською мовою, адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової і міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах.</p> <p>ФК 10. Здатність інтерпретувати й зіставляти мовні та літературні явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту.</p> <p>ФК 11. Здатність власною державницькою позицією, особистою мовною культурою, ерудицією, повагою й любов'ю до української мови, літератури, історії виховувати національно свідомих громадян України.</p> <p>ФК 17. Здатність розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.</p>	<p>ПРЗ 3. Знає основні функції й закони розвитку мови як суспільного явища, різномірну (системну) організацію української мови та її норми, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності.</p> <p>ПРУ 2. Володіє комунікативною мовленнєвою компетентністю з української мови (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти), здатний удосконалювати й підвищувати власний компетентнісний рівень.</p> <p>ПРУ 5. Порівнює мовні та літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності.</p> <p>ПРУ 7. Володіє основами професійної культури, має здатність створювати й редагувати тексти фахового змісту.</p> <p>ПРК 2. Ефективно спілкується в науково-навчальній, соціально-культурній та офіційно-ділових сферах; виступає перед аудиторією, бере участь у дискусіях, обстоює власну думку (позицію), дотримується культури поведінки й мовленнєвого спілкування.</p> <p>ПРА 2. Здатний аналізувати й розв'язувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на підставі сформованих ціннісних орієнтирів, визначати власну соціокультурну позицію в полікультурному суспільстві, бути носієм і захисником національної культури.</p>
--	--

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 15 кредитів ЄКТС / 450 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Розділ: ВСТУП, ПРАКТИКУМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ДІЛОВА УКРАЇНСЬКА МОВА

Тема 1. Сучасна українська мова як предмет наукового вивчення і фахова дисципліна. Походження української мови, її місце серед інших слов'янських мов

Зміст, обсяг і завдання курсу, зв'язок зі шкільним курсом української мови. Концепція навчання державної мови в школах України. Оновлення змісту

навчання (лінгвістичний, етнокультурознавчий і методологічний компоненти). Завдання курсу, його основні розділи: вступ, фонетика і фонологія, орфоєпія, графіка, орфографія, лексикологія, фразеологія, лексикографія, словотворення, граматики (морфологія і синтаксис), пунктуація.

Українська мова – національна мова українського народу, один з вирішальних чинників його самобутності і державна мова України. Походження української мови (дискусійні погляди щодо походження української мови), її місце серед інших мов світу. Національні риси української мови на всіх мовних рівнях. Значення творчості І. П. Котляревського і Т. Г. Шевченка в історії розвитку української літературної мови. Шляхи і тенденції розвитку української мови в період становлення незалежної України.

Тема 2. Українська літературна мова. Поняття про діалекти. Функціональні стилі сучасної української літературної мови

Українська літературна мова як унормована форма загальнонародної мови. Діалектна основа української літературної мови. Територіальні діалекти української мови. Мовна норма. Загальна характеристика орфоєпічних, орфографічних, пунктуаційних та стильових норм української літературної мови. Значення мовної культури для роботи вчителя. Загальносуспільне значення норм літературної мови. Функції мови.

Писемна й усна форми сучасної української літературної мови. Стилї української мови: художній, офіційно-діловий, публіцистичний, науковий, конфесійний, розмовний, епістолярний. Поняття про колоритно-стильові різновиди української мови: урочистий, офіційний, ввічливий, фамільярний, жартівливий, інтимно-ласкавий тощо.

Тема 3. Українська графіка, алфавіт. Поняття орфограми

Поняття літературної мови. Орфографія. Види орфограм. Орфографічне правило. Принципи української орфографії. Графіка української мови. Співвідношення між буквами і звуками. Алфавіт.

Тема 4. Написання голосних в ненаголошеній позиції

Правопис ненаголошених Е та И (загальні правила), правопис Е та И в префіксах і суфіксах. Правопис І та И в основах українських та іншомовних слів. Правопис І та И в префіксах і суфіксах.

Тема 5. Правопис дзвінких і глухих приголосних

Правопис дзвінких та глухих приголосних. Правопис приголосних у кінці префіксів. Чергування та уподібнення приголосних.

Тема 6. Зміни приголосних при словозміні і словотворенні

Зміни приголосних при словозміні і словотворенні. Спрощення в групах приголосних.

Тема 7. Вживання м'якого знака та апострофа. Подвоєння букв

Тверді і м'які приголосні. Правопис буквосполучень ЙО, БО. Вживання м'якого знака. Вживання апострофа. Подвоєння і подовження приголосних.

Тема 8. Вживання великої літери. Відмінювання власних назв

Вживання великої літери. Передача російських власних назв українською мовою. Відмінювання прізвищ, імен та по батькові.

Тема 9. Написання слів іншомовного походження

М'який знак та апостроф в іншомовних словах. Правопис І та И в основах іншомовних слів. Неподвоєні й подвоєні приголосні. Відмінювання слів іншомовного походження.

Тема 10. Правопис складних слів

Прості, складні і складені слова. Творення і правопис складних слів. Правопис складних іменників та прикметників. Правопис слів із частинами *пів-* і *напів-*. Правопис складноскорочених слів і графічних скорочень.

Тема 11-12. Правопис відмінкових форм іменників

Поділ іменників на відміни та групи. Особливості правопису відмінкових закінчень іменників. Правопис відмінкових закінчень іменників II відміни чоловічого роду в родовому відмінку однини. Правопис іменників III відміни в орудному відмінку однини.

Тема 13. Правопис відмінкових форм прикметників і займенників

Особливості правопису відмінкових закінчень прикметників. Творення і правопис вищого ступеня порівняння прикметників. Творення і правопис присвійних прикметників. Розряди займенників за значенням. Особливості відмінювання і правопису займенників різних розрядів.

Тема 14-15. Правопис відмінкових форм числівників

Відмінювання і написання числівників різних розрядів. Правопис складних числівників і відчислівникових форм. Зв'язок числівників з іменниками.

Тема 16. Правопис дієслів та дієслівних форм

Загальна характеристика дієслівних форм. Дієвідмінювання. Правопис особових закінчень дієслів. Чергування приголосних у дієсловах. Написання дієприкметників і дієприслівників.

Тема 17. Правопис прислівників

Способи творення прислівників. Правопис прислівників, утворених від прикметників. Правопис прислівників, утворених поєднанням прийменника з іменником. Правопис прислівників, утворених від числівників та прислівників. Написання складних і складених прислівників.

Тема 18. Правопис службових слів та вигуків

Правопис прийменників. Розрізнення прийменників і префіксів. Правопис сполучників. Розрізнення сполучників та інших частин мови. Правопис часток. Написання часток НЕ, НІ з різними частинами мови. Написання вигуків разом, окремо, через дефіс. Правопис звуконаслідувальних слів.

Тема 19. Будова речення. Тире в простому двоскладному реченні

Будова простого речення. Головні і другорядні члени речення. Тире в простому неускладненому реченні.

Тема 20-21. Просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами.

Відокремлені та уточнювальні члени речення

Поняття про однорідні члени речення. Розділові знаки між однорідними членами речення. Узагальнювальні слова і розділові знаки при них.

Відокремлення додатків та обставин. Відокремлені і невідокремлені означення. Відокремлення прикладок. Уточнювальні члени речення.

Тема 22. Слова, синтаксично не пов'язані з членами речення

Звертання, способи його вираження та виділення в реченні. Вставні слова, словосполучення і речення. Вставлені слова, словосполучення і речення. Слова-речення та вигуки.

Тема 23. Розділові знаки в складносурядних та складнопідрядних реченнях

Загальна характеристика складних речень. Кома в складносурядному і складнопідрядному реченнях. Інші розділові знаки в складносурядному і складнопідрядному реченнях. Умови відокремлення конструкцій зі словами *як, мов, немов, наче, неначе, ніби, нібито, ніж* і под.

Тема 24-25. Розділові знаки в складному безсполучниковому реченні та складному багатокomпонентному реченні

Загальна характеристика складних безсполучникових речень. Кома і крапка з комою у складному безсполучниковому реченні. Двокрапка і тире у складному безсполучниковому реченні. Вживання розділових знаків в ускладненому складнопідрядному реченні. Уживання розділових знаків у складній синтаксичній конструкції із сурядним і підрядним зв'язком; із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком. Поняття про період. Семантичні та структурні ознаки періоду, його пунктуаційне оформлення.

Тема 26. Пряма мова. Діалог. Цитати

Способи передавання прямої мови. Уживання розділових знаків у реченнях із прямою мовою. Діалог. Передача прямої мови непрямою. Вживання розділових знаків при цитатах.

Тема 27. Ділова українська мова як різновид літературної мови

Основні вимоги до ділового мовлення. Правила оформлення реквізитів. Вимоги до тексту документа. Оформлення сторінки.

Тема 28-29. Документація щодо особового складу

Особливості оформлення документів щодо особового складу. Заява, її реквізити та оформлення. Характеристика. Резюме. Автобіографія. Особовий листок з обліку кадрів. Трудова книжка.

Тема 30. Правила оформлення довідково-інформаційної документації

Анотація. Відгук, рецензія. Правила оформлення рефератів, тез. Довідки. Службові записки. Протокол, витяг із протоколу. Оголошення, повідомлення про захід.

Тема 31. Службові листи, їх класифікація

Класифікація службових листів. Реквізити листа та їх оформлення. Етикет ділового листування.

Тема 32. Документи з господарсько-договірної діяльності. Обліково-фінансові документи

Договір. Типи договорів. Контракт. Трудова угода. Накладна. Акт. Доручення. Розписка.

Тема 33. Культура усного ділового спілкування

Культура ділового спілкування як невід’ємна частина загальної культури людини. Бесіда. Телефонна розмова. Мистецтво публічного виступу. Доповідь.

Розділ: КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема 1. Культура мови як самостійна мовознавча дисципліна

Концепції культури мови в різних лінгвістичних центрах та окреслення терміна «культура мови». Поняття про загальнонаціональну, літературну та державну мову. Ознаки та функції мови. Культура мови і культура мовлення. Зв’язок культури мови з іншими дисциплінами.

Тема 2. Мовна норма – головна категорія культури мови

Історія розвитку поняття «норма» та її сучасне розуміння. Головні ознаки літературної норми. Поняття «мовна норма». Типологія мовних норм.

Тема 3. Мовні норми. Орфоепічні та акцентуаційні норми

Орфоепічні норми: вимова голосних звуків; вимова приголосних звуків; вимова звукосполук; вимова слів іншомовного походження. Акцентуаційні норми.

Тема 4. Мовні норми. Лексичні та фразеологічні норми

Лексика української мови і чистота, точність, влучність мовлення. Мовленнєва надмірність: тавтологія і плеоназм. Фразеологізми і культура мовлення.

Тема 5. Мовні норми. Морфологічні норми

Творення кличного відмінка іменників. Складні випадки відмінювання прізвищ. Правопис імен по батькові та прізвищ слов’янського походження. Іменники, що різняться за категорією роду в російській та українських мовах.

Тема 6. Комунікативні якості мови / мовлення

Комунікативні якості мови / мовлення. Правильність. Точність мови / мовлення. Логічність мови / мовлення. Причини помилок у логіці викладу. Чистота мови / мовлення. Багатство та виразність мови / мовлення. Доречність та інші комунікативні якості мови / мовлення.

Тема 7. Специфіка інтерференції близькоспоріднених мов

Проблеми дослідження інтерференції в лінгвістичних описах. Поняття «мовна інтерференція» в науці. Основні види інтерференції у мовленні українців Північного Приазов’я. Явище суржику.

Тема 8. Культуромовна діяльність

Культивування (удосконалення) літературної мови. Явище пуризму. Поняття «мовна особистість» в україністиці. Культура мовлення педагога. Проблеми культури мовлення сучасного студентства.

Тема 9. Мовленнєвий етикет як необхідна одиниця культури мовлення

Поняття «мовний (мовленнєвий) етикет» та історія його дослідження. Мовленнєвий етикет і ввічливість: диференціація понять. Етикетна формула й тональність спілкування. Кваліфікація етикетних формул у лінгвістичних описах. Різновиди етикетних формул. Фатичне спілкування.

Тема 10. Культура усного спілкування

Поняття про спілкування. Техніка спілкування. Класифікація функцій спілкування. Характеристика сторін спілкування. Стилї спілкування.

Тема 11. Основні форми вербальної комунікації

Загальні відомості про вербальне спілкування. Діалог як форма вербальної комунікації. Діалогічне мовлення в психологічному аспекті. Діалогічне мовлення в соціоінтерактивному та комунікативно-мовному аспектах. Монолог як форма вербальної комунікації.

Тема 12. Невербальне спілкування

Загальні відомості про невербальне спілкування. Класифікація невербальних засобів спілкування. Кінесика. Паралінгвістичні та екстралінгвістичні засоби спілкування. Контакт очей.

Тема 13. Культура публічної монологічної мови

Сутність і специфіка публічної монологічної мови. Основні жанри усного публічного монологічного мовлення (доповідь, лекція, промова, виступ, повідомлення). Підготовка публічного виступу. Структура публічної професійної промови. Умови успішного виступу. Засоби увиразнення публічного виступу.

Тема 14. Мистецтво публічного виступу

Секрети ораторської майстерності. Типові помилки ораторів-початківців. Умови успішного виступу. Засоби увиразнення публічного виступу.

Розділ: ФОНЕТИКА, ФОНОЛОГІЯ, ОРФОЕПІЯ, ОРФОГРАФІЯ ТА ГРАФІКА

Тема 1. Фонетика як учення про звукову будову мови. Класифікація звуків сучасної української мови

Предмет і завдання фонетики. Зв'язок фонетики з іншими розділами мовознавства. Звуки і склади як фонетичні одиниці мови. Фізично-акустичний, фізіологічно-артикуляційний і лінгвістичний (фонологічний) аспекти вивчення мовних звуків. Мовний апарат. Робота мовних органів при утворенні голосних і приголосних звуків.

Поділ звуків на голосні і приголосні. Загальні умови творення голосних і приголосних звуків. Артикуляторна класифікація голосних української мови: за рухом язика в горизонтальному напрямі, за ступенем підняття язика та за участю губ. Приголосні звуки. Артикуляторно-акустична класифікація приголосних української мови: за активним мовним органом; за способом творення; за співвідношенням у їх творенні шуму й голосу; за твердістю і м'якістю.

Тема 2. Фонологія як галузь знань про фонему. Система фонем сучасної української літературної мови

Поняття фонем. Функції фонем – конститутивна, перцептивна (ототожнення) і смислорозрізнявальна (сигніфікативна). Інваріант (головний вияв) і варіанти фонем – факультативні, позиційні, комбінаторні. Диференційні ознаки фонем сучасної української літературної мови – артикуляційні та акустичні. Склад фонем сучасної української літературної

мови. Голосні фонемі сучасної української літературної мови в їх звукових виявах. Приголосні фонемі сучасної української літературної мови в їх звукових виявах. Палаталізація приголосних.

Тема 3. Взаємодія звуків у потоці мовлення. Комбінаторні фонетичні зміни

Модифікації фонем. Поняття коартикуляції. Основні типи комбінаторних змін: акомодация, асиміляція, дисиміляція. Асиміляція приголосних (суміжна і на відстані; повна і часткова; регресивна і прогресивна; за дзвінкістю або глухістю, за місцем і способом творення, за м'якістю). Фонематична і фонетична транскрипції.

Тема 4. Живі (фонетичні) чергування, їх види

Дисиміляція приголосних (суміжна і на відстані; регресивна і прогресивна; за способом і за місцем творення. Спрощення в групах приголосних *здн, ждн, стн, стл, рдц* та ін.

Позиційні зміни в системі вокалізму: редукція голосних, гармонійна асиміляція (сингармонізм). Позиційні модифікації приголосних (зміна приголосних /в/, /j/ на [ў], [і]).

Тема 5. Чергування голосних фонем

Чергування **о** та **е** з **і**; **о** та **е** з нульовою фонемою (як наслідок занепаду зредукованих); **е, о** після **ж, ч, ш, дж**, та **ј**; чергування **и** (у звукосполученнях **ри, ли**) з **о** та **е**.

Чергування голосних у коренях слів як засіб розрізнення семантичних відтінків і граматичних значень: **о-а** (*гонити-ганяти*); **е-і** (*пекти-виікати*); **е-о** (*везти-возити*); **і-а** (*лізти-лазити*), **і-и** (*сісти-сидіти*); нульова фонема – **е, о, и**; нульова фонема – **о, и, у** та ін. Голосні **а** та **у** на місці давнього **о**; голосний **і** на місці давнього **у**.

Тема 6. Чергування в системі приголосних фонем

Історичні чергування в системі приголосних. Чергування /г/, /к/, /х/ із /ж/, /ч/, /ш/ (перше перехідне пом'якшення). Чергування /г/, /к/, /х/ із /з'/, /ц'/, /с'/ (друге перехідне пом'якшення).

Чергування, спричинені взаємодією приголосних з [j] у праслов'янській мові: /г/ – /ж/ (*берегти – бережу*); /к/ – /ч/ (*пекти – печу*); /х/ – /ш/ (*колихати – колишу*); /з/ – /ж/ (*возити – вожу*); /т/ – /ч/ (*платити – плачу*); /с/ – /ш/ (*косити – кошу*) та ін.

Чергування твердих передньоязикових приголосних фонем /д/, /т/, /з/, /с/, /дз/, /ц/, /л/, /н/, /р/ з відповідними м'якими фонемами /д'/, /т'/, /з'/, /с'/, /дз'/, /ц'/, /л'/, /н'/, /р'/ при словозміні і словотворенні. Інші чергування приголосних звуків: /б/ – /бл/; /н/ – /нл/, /в/ – /вл/, /м/ – /мл/, /ф/ – /фл/; /б/ – /бй/, /н/ – /нј/, /в/ – /вј/, /м/ – /мј/, /ф/ – /фј/, /р/ – /рј/. Комбінування фонетичних процесів у словах типу *козацький, убозтво, чеський*.

Тема 7. Склад як фонетична одиниця. Складоподіл

Теорія складу: експіраторна, акустична, фонологічна. Структура складу. Склади відкриті і закриті, наголошені й ненаголошені. Закономірності складоподілу в українській мові. Фонетичний складоподіл і перенос слова з рядка в рядок.

Тема 8. Наголос у системі фонетичних одиниць сучасної української літературної мови. Інтонація

Наголос, види наголосу. Характер українського наголошення. Енклітика та проклітика. Наголос як засіб вираження лексичного і граматичного значення слів. Основний і побічний наголос у багатоскладових складних словах. Логічний, емфатичний і фразовий наголоси. Інтонація.

Тема 9. Українська орфоепія як розділ мовознавства про норми літературної вимови

Норми української літературної вимови. Значення орфоепічних норм, причини їх порушення. Необхідність боротьби з порушенням орфоепічних норм української літературної мови і забезпечення високої культури мовлення. Основні правила української вимови: вимова голосних і приголосних звуків у різних позиціях, а також окремих звукосполучень. Вимова слів, засвоєних з інших мов. Норми українського наголосу.

Тема 10. Графіка української мови

Поняття графеми. Український алфавіт, його друкована і писана форми. Інші знаки, що використовуються в українському письмі: апостроф, знак наголосу, пунктуаційні знаки. Співвідношення між буквами українського алфавіту і фонемами української літературної мови. Букви для позначення голосних і приголосних фонем. Звукове значення букв **я, ю, є, ї**, букви **щ** та подвоєних букв. Слова з буквою **Ґ**.

Історичний розвиток письма, його види. Основні форми стародавнього українського письма: устав, півустав, скоропис, «гражданка». Формування української графіки. Історія літери **ґ**.

Тема 11. Орфографія як система загальноприйнятих правил написання. Принципи українського правопису. Основні правила української орфографії

Українська орфографія як розділ мовознавчої науки, що визначає систему загальноприйнятих правил про способи передачі на письмі звукового складу слів, їх написання та перенос із рядка в рядок. Оновлений „Український правопис”. Правописні проблеми кінця ХХ – початку ХХІ ст. Нова редакція «Українського правопису» (2019 р.). Співвідношення орфографії з графікою та орфоепією.

Принципи української орфографії: фонетичний, морфологічний, історичний (традиційний) та семантично-диференціальний. Роль і місце кожного з принципів в українській орфографії. Характеристика морфологічних, фонетичних, історичних і диференціальних написань слів.

Уживання м'якого знака і апострофа. Написання слів разом, окремо і через дефіс. Правопис найуживаніших префіксів і суфіксів. Граматичні і лексичні основи вживання великої букви. Правопис прізвищ і географічних назв. Загальний огляд правопису слів іншомовного походження. Фонетичні і морфологічні основи правил переносу слів. Орфографічні і технічні правила переносу. Графічні скорочення слів.

Розділ: ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ. ЛЕКСИКОГРАФІЯ

Тема 1. Лексикологія як учення про слово в лексичній системі мови. Слово в лексико-семантичній системі мови

Українська лексикологія як учення про лексичне значення слова та лексичну систему сучасної української літературної мови. Предмет лексикології. Лексика і лексикологія. Слово як лексична одиниця мови. Ознаки слова як мовної одиниці. Поняття лексеми. Природа лексичного значення слова. Денотат. Конотат. Знакова природа слова.

Тема 2. Основні типи лексичних значень. Багатозначність слів

Однозначні і багатозначні слова. Пряме і переносне значення слів. Метафора. Метонімія. Синекдоха. Зміни в лексичному значенні слова.

Тема 3. Омоніми і пароніми в українській мові

Омоніми, їх відмінність від багатозначних слів. Омоніми повні й часткові. Різновиди лексичних омонімів: омоформи; омофони; омографи. Походження омонімів. Стилїстична роль омонімів. Пароніми. Стилїстична роль паронімів.

Тема 4. Антоніми в українській мові

Природа антонімічних зв'язків між словами. Семантичні основи антонімічного протиставлення лексем. Класифікація антонімів: структурна та семантична. Контрарна та комплементарна типи протилежності. Постійні (загальномовні) та контекстуальні антоніми. Стилїстичні функції антонімів. Антитеза. Оксюморон.

Тема 5. Синоніми в українській мові

Синоніми, їх ознаки. Класифікація й характеристика синонімів. Синонімічний ряд, його склад. Постійні, або вільні, та контекстуальні синоніми. Абсолютні синоніми, або лексичні дублети. Перифрази й евфемізми як різновиди синонімів. Джерело походження синонімів. Стилїстична роль синонімів.

Тема 6. Споконвічна українська лексика. Запозичення зі слов'янських мов

Основні лексичні шари української літературної мови за походженням; соціально-історична їх зумовленість. Споконвічна українська лексика (спільнослов'янська, спільносхіднослов'янська, власне українська). Найважливіші фонетичні і словотворчі ознаки власне українських слів. Запозичення із старослов'янської (фонетичні, морфологічні і семантичні ознаки старослов'янізмів), з російської та білоруської мов. Українсько-російські мовні контакти. Лексичні запозичення з польської мови (полонізми).

Тема 7. Неслов'янські лексичні запозичення у складі української мови

Запозичення з грецької і латинської мов. Інтернаціональна лексика. Запозичення із західноєвропейських мов. Тюркізми. Українські слова в інших мовах. Шляхи збагачення словникового складу української літературної мови. Фонетичне і морфологічне освоєння іншомовних слів. Лексичні кальки.

Тема 8. Активна і пасивна лексика

Лексика сучасної української літературної мови з погляду виділення в ній активних і пасивних шарів, елементів нового і старого. Історизми та архаїзми, їх стилістична роль. Неологізми. Художні неологізми, їх стилістичне використання.

Тема 9. Діалектизми та жаргонізми в складі української лексики

Лексика загальнонародного вживання та лексика обмеженого функціонування. Територіальні діалектизми: власне лексичні діалектизми; етнографічні діалектизми; словотворчі діалектизми; семантичні діалектизми. Соціальні діалектизми: арготизми; жаргонізми. Стилiстичне використання соціальних діалектизмів, важливість боротьби з засміченням ними літературної мови. Видатні українські письменники та мовознавці про культуру української мови.

Склад української лексики зі стилістичного погляду. Лексика загальноновживана, суспільно-політична, специфічно-побутова, виробничо-професійна, наукова (загальнонаукова і галузева, термінологічна), офіційно-ділова. Емоційна лексика. Просторічні слова.

Тема 10. Фразеологізми в українській мові

Українська фразеологія як наука про систему стійких словосполучень (фразеологізмів, або фразем). Основні типологічні ознаки фразеологізмів. Класифікація фразеологізмів: семантична; жанрова. Структура фразеологічних одиниць. Джерела української фразеології. Вияв в українських ідіомах національної специфіки мови. Лексико-фразеологічні зміни фразеологічних одиниць: скорочення лексичного складу, заміна одного компонента іншим, розширення і звуження обсягу значень, зміна ступеня семантичної злитості компонентів.

Тема 11. Українська лексикографія як теорія і практика укладання словників української мови

Загальні відомості про словники. Зародження і розвиток української лексикографії. Українська лексикографія у дореволюційний період. Розвиток української лексикографії після 1917р.

Словники лінгвістичні і енциклопедичні. Лінгвістичні словники: перекладні, тлумачні, термінологічні, етимологічні, історичні, орфографічні, словники наголосів, іншомовних слів, фразеологічні, діалектологічні, словники мови окремих письменників та ін. Енциклопедичні словники.

Розділ: МОРФЕМІКА. СЛОВОТВІР

Тема 1. Морфеміка як розділ науки про мову

Морфеміка як рівень мовної системи та розділ мовознавства. Морфема як основна двопланова одиниця мови. Морфема, морф і аломорф. Варіанти морфем. Співвідношення морфем: омонімія, синонімія, антонімія морфем.

Тема 2. Морфемна структура слова в українській мові

Структурні типи морфем сучасної української літературної мови. Корінь слова. Позиційні типи афіксів (префікс, суфікс, постфікс, конфікс, уніфікс). Флексія.

Типи афіксів за функцією і вживанням. Словотвірні та формотвірні афікси. Афікси, що мають синкретичний функційний характер. Поняття асемантеми (інтерфікса). Типи інтерфіксів. Афіксоїди. Типи морфем: за значенням (семантичні, лексико-граматичні, граматичні); за структурою (однофонемні і багатохонемні; вокалічні, консонантні і змішані); за продуктивністю (продуктивні і непродуктивні); за походженням (питомі і запозичені).

Тема 3. Основа слова. Історичні зміни в морфемній будові слова

Основа слова, її характеристика: похідна/непохідна, вільна/зв'язана, проста/складна, відкрита/закрита, суцільна/перервана. Подільність основ. Історичні зміни в морфемній будові слова.

Тема 4. Морфонологія і морфонологічні процеси

Морфонологія і поняття морфонеми. Морфонологічні явища: чергування (альтернація), усічення (елізія), інтерфіксація, нарощення, накладання (інтерференція), наголос.

Тема 5. Словотвір як учення про творення слів

Словотвір як розділ науки про мову. Об'єкт і завдання словотвору. Зв'язки словотвору з іншими лінгвістичними науками. Похідна і твірна основи. Словотвірна база і словотвірний формант. Семантичні відношення між мотивуючим та мотивованим словами. Словотвірне значення як вираження мотиваційних відношень.

Тема 6. Основні одиниці словотвору

Словотвірна пара як одиниця словотвору. Основні ознаки словотвірного типу. Будова словотвірного ланцюжка. Структура словотвірного гнізда.

Тема 7. Морфологічні способи словотвору

Поняття про способи словотвору. Класифікація способів словотвору. Морфологічні способи словотвору: афіксальні способи: суфіксальний, нульова суфіксація (безафіксний), префіксальний, суфіксально-префіксальний, флективний, постфіксальний. Складання як спосіб словотвору (осново- і словоскладання, аббревіація).

Тема 8. Неморфологічні способи словотвору

Морфолого-синтаксичний спосіб. Конверсія. Субстантивація. Ад'єктивація. Проніміналізація. Лексико-семантичний спосіб і його відмінність від усіх інших способів творення нових слів. Лексико-синтаксичний спосіб словотвору.

Розділ: МОРФОЛОГІЯ

Тема 1. Вступ до граматики. Основні питання морфології

Грамаітичне значення, грамаітична форма, грамаітична категорія. Основні способи вираження грамаітичних значень слова в українській мові. Частини мови і принципи їх виділення. Предмет і завдання морфології. Класифікація частин мови у сучасній лінгвістичній теорії. Поняття про словоформи.

Тема 2. Іменник як частина мови

Загальна характеристика іменника як частини мови. Лексико-грамаітичні категорії іменників: конкретні й абстрактні; загальні і власні; предметні й

речовинні, збірні й одиничні. Категорія істот/неістот.

Граматичні категорії іменників: категорія роду іменників, її значення, морфологічне, синтаксичне, лексичне вираження; категорія числа, її значення та граматичні засоби вираження. Родові ознаки незмінюваних іменників. Рід аббревіатур. Категорія відмінка. Основні значення відмінків. Поділ іменників на відміни та групи. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини. Невідмінювані іменники. Відмінювані і невідмінювані аббревіатури.

Тема 3. Прикметник як частина мови

Прикметник як частина мови. Лексико-граматичні розряди прикметників: якісні, відносні, присвійні та проміжні розряди. Повні і короткі форми прикметників, стягнені й нестягнені форми повних прикметників, особливості їх функціонування в сучасній українській мові. Ступені порівняння прикметників. Відмінювання прикметників.

Тема 4. Числівник. Функціональні розряди числівників

Числівник як частина мови. Функціональні розряди числівників. Структурні групи числівників: прості, складні та складені числівники. Словозміна числівників. Особливості наголошування числівників при словозміні. Зв'язок числівників з іменником.

Тема 5. Займенник як частина мови

Займенник як частина мови. Лексико-граматичні розряди займенників та їх семантико-граматичні особливості. Відмінювання займенників.

Тема 6. Дієслово як частина мови

Дієслово як частина мови. Система дієслівних утворень в сучасній українській літературній мові: особові форми, інфінітив, дієприкметник, дієприслівник. Типи дієслівних основ. Поділ дієслів на класи за основою теперішнього (майбутнього) часу та інфінітива. Категорія виду дієслова. Видові пари, їх творення. Одновидові дієслова. Способи дієслівної дії. Категорія перехідності-неперехідності. Категорія стану.

Категорія способу. Дійсний, умовний і наказовий способи. Поняття про категорію валентності. Категорія часу. Система дієслівних часів, їх творення.

Словозмінні категорії дієслова: особи, числа, роду. Дієслова з неповною особовою парадигмою. Безособові дієслова.

Тема 7. Дієприкметник та дієприслівник як форми дієслова. Дієслівні форми на -но, -то

Дієприкметник як форма дієслова. Активні й пасивні дієприкметники, їх творення. Ад'єктивація й субстантивація дієприкметників. Дієслівні форми на *-но*, *-то*.

Дієприслівник як форма дієслова. Дієприслівники доконаного і недоконаного виду, їх творення.

Тема 8. Прислівник як частина мови

Функціональні розряди прислівників: означальні й обставинні. Предикативні прислівники. Ступені порівняння прислівників. Адвербіалізація та перехід прислівників у інші частини мови.

Тема 9. Службові частини мови. Прийменник. Сполучник

Поняття про службові слова. Прийменник, загальна характеристика. Структура первинних і вторинних прийменників. Основні значення конструкцій з прийменниками. Синоніміка прийменникових конструкцій. Загальне поняття про сполучник. Поділ сполучників за структурою і способом уживання. Сполучники сурядності й підрядності. Правопис сполучників. Поняття про сполучні слова.

Тема 10. Частка як частина мови. Вигуки та звуконаслідувальні слова

Загальне поняття про частку. Характеристика часток за походженням, будовою та місцем у реченні. Розряди часток. Формотворчі та словотворчі частки. Однозначність та багатозначність частки.

Загальна характеристика вигуків. Граматичні особливості та морфологічні ознаки вигуків. Розряди вигуків. Звуконаслідувальні слова.

Розділ: СИНТАКСИС ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

Тема 1. Загальні питання українського синтаксису. Основні синтаксичні одиниці

Зміст, обсяг і завдання курсу, зв'язок з іншими науковими дисциплінами. Місце і роль курсу синтаксису української мови у формуванні фахової підготовки вчителя-словесника. Синтаксис як учення про будову словосполучень, речень і складного синтаксичного цілого в сучасній українській літературній мові. Речення як основна одиниця мови і мовлення. Речення і судження.

Тема 2. Синтаксичні зв'язки та семантико-синтаксичні відношення

Типологія синтаксичного зв'язку. Неоднорідність зв'язку на різних рівнях синтаксичної системи. Види підрядного зв'язку в словосполученні. Види синтаксичного зв'язку в реченні. Семантико-синтаксичні відношення між компонентами, що структурують синтаксичні одиниці (предикативні, напівпредикативні, суб'єктні, об'єктні, атрибутивні, обставинні, апозитивні, синкретичні, комплетивні, еднальні, приєднувальні, зіставно-протиставні, градаційні).

Тема 3. Сурядні словосполучення в системі синтаксичних одиниць

Розмежування вільних синтаксичних словосполучень і фразеологічних одиниць. Типи синтаксичних словосполучень. Проблема сурядних словосполучень у сучасній синтаксичній науці. Класифікація сурядних словосполучень.

Тема 4. Підрядні словосполучення

Підрядні словосполучення і способи вираження в них синтаксичних відношень – атрибутивних, комплетивних, об'єктних, обставинних, апозитивних. Типи підрядних словосполучень за морфологічним вираженням головного компонента: дієслівні, іменникові, прикметникові, числівникові, займенникові, прислівникові. Типи підрядного зв'язку в структурі словосполучення: узгодження (повне і неповне), керування (сильне і слабке; безпосереднє й опосередковане), прилягання (власне прилягання та відмінкове прилягання).

Тема 5. Речення та його основні ознаки

Предикативність, модальність, часова віднесеність, відносна змістова, граматична та інтонаційна завершеність як ознаки речення. Основи поділу речень на прості й складні. Типи речень за метою висловлення: розповідні, питальні й спонукальні. Окличні речення як засіб вираження почуття: розповідно-окличні, спонукально-окличні, питально-окличні. Типи речень за характером вираженого ставлення до дійсності: стверджувальні й заперечні.

Тема 6. Загальна характеристика простого речення

Двоскладні та односкладні прості речення (поширені й непоширені), повні й неповні. Загальна характеристика кожного з цих типів. Порядок слів у простому реченні. Прямий і непрямий порядок слів. Поняття про актуальне членування речення.

Тема 7. Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення

Підмет і способи його вираження. Простий і складений підмети. Присудок. Простий присудок, його вираження. Ускладнені форми простого присудка. Питання про іменний присудок з нульовою зв'язкою. Складений присудок: іменний і дієслівний. Зв'язка як компонент складеного присудка, різні її типи. Способи вираження іменного складеного присудка. Дієслівний складений присудок, характер зв'язки в ньому. Ускладнені форми дієслівного складеного присудка. Питання про складний присудок. Координація простого і складного присудка з підметом.

Тема 8. Поняття про другорядні члени (поширювачі) речення. Прислівні поширювачі речення

Додаток як синтаксичне вираження об'єкта. Прямий і непрямий додаток. Придієслівні й приіменні додатки. Означення як синтаксичне вираження атрибута, узгоджені й неузгоджені означення, способи їх вираження. Розмежування неузгоджених означень і додатків, залежних від іменників. Прикладка як особлива форма означення. Місце прикладок та їх змістові функції щодо означуваного слова. Обставини як синтаксичне вираження різних ознак і відношень дії або стану. Типи обставин за значенням і способом вираження їх окремими словами і сполученнями слів. Роль обставин у формуванні структури простого речення.

Тема 9. Поняття про односкладні речення. Характер головного члена в них

Характеристика структурних типів односкладних речень дієслівного типу: означено-особових, неозначено-особових, узагальнено-особових, безособових, інфінітивних. Характеристика односкладних речень іменного типу: номінативних, вокативних, генітивних.

Тема 10. Неповні речення, їх типи

Двоскладні й односкладні неповні речення, структурні різновиди та їх функції. Еліптичні речення. Особливості пунктуації в неповних реченнях на місці неназваного члена. Уживання неповних речень у різних стилях мови.

Тема 11. Слова-речення, їх типи

Слова-речення, типи їх за значенням і функціями. Приєднувальні конструкції як специфічні різновиди речень. Активний і пасивний звороти в українській мові.

Тема 12. Речення з однорідними членами

Поняття про однорідні члени речення. Способи вираження означення та їх відмінності від неоднорідних. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Синтаксична роль узагальнювальних слів і словосполучень.

Тема 13. Речення з відокремленими членами. Поняття про відокремлення. Вставні та вставлені компоненти речення. Звертання, способи їх вираження

Основні умови відокремлення другорядних членів речення. Синонімія відокремлених і невідокремлених членів. Відокремлення означень. Узгоджені відокремлені означення. Дієприкметникові й прикметникові звороти як типи поширеного відокремленого означення. Неузгоджені відокремлені означення. Пунктуація при відокремлених означеннях. Відокремлення прикладок. Відокремлення обставин. Вставні слова і словосполучення. Типи вставних слів і словосполучень за будовою і значенням. Вставлені компоненти речення. Глибина вставлення в реченні. Значення і способи вираження звертання звертання. Вокативні речення.

Розділ: СИНТАКСИС СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ. ТЕКСТ

Тема 1. Визначальні структурно-семантичні ознаки складного речення в сучасній українській мові

Змістова та інтонаційна єдність частин складного речення. Засоби зв'язку частин складного речення: сполучники, сполучні слова, інтонація, порядок частин, співвідносність форм дієслів-присудків тощо.

Тема 2. Перехідні випадки між сурядністю і підрядністю, між простими і складними реченнями

Сурядний і підрядний зв'язок у складному реченні. Перехідні випадки між сурядністю і підрядністю, між простими і складними реченнями. Шляхи утворення складного речення.

Тема 3. Складносурядні речення, їх структура

Сурядні сполучники як один із засобів вираження синтаксичних і змістових відношень між компонентами складносурядного речення. Єднальні, приєднувальні, протиставні, розділові й градаційні сполучники. Синонімія й омонімія сполучників сурядності.

Тема 4. Змістові відношення між частинами складносурядного речення

Синонімія й омонімія сполучників сурядності. Змістові відношення між частинами складносурядного речення. Особливості пунктуації на межі частин складносурядного речення.

Тема 5. Складнопідрядне речення як синтаксична одиниця. Логіко-граматична класифікація складнопідрядних речень

Синтаксичне значення термінів «головна частина» і «підрядна частина». Функції сполучних слів і сполучників у складнопідрядному реченні, їх синонімічність й омонімічність. Вказівні слова в головній частині. Співвідношення форм дієслів-присудків головної і підрядної частини як синтаксична ознака складнопідрядного речення. Місце підрядної та головної частини у складному реченні. Підрядні, що залежать від головної частини в цілому або окремих його членів. Питання про принципи класифікації складнопідрядних речень у лінгвістичній літературі. Різновиди складнопідрядних речень за логіко-граматичною класифікацією.

Тема 6. Структурно-семантична класифікація складнопідрядних речень

Складнопідрядні речення нерозчленованої структури, їх типи. Складнопідрядні речення розчленованої структури, їх типи.

Тема 7. Складнопідрядне речення з кількома підрядними

Загальна характеристика складнопідрядних речень з кількома підрядними. Супідрядність (однорідна і неоднорідна) і послідовна підрядність. Складні речення змішаного типу.

Тема 8. Безсполучникові складні речення, синонімічні до складносурядних і складнопідрядних речень; несинонімічні до сполучникових складних речень

Загальні відомості про безсполучникові складні речення. Складні безсполучникові речення з однотипними частинами. Складні безсполучникові речення з різнотипними частинами. Змістові відношення і засоби зв'язку між частинами безсполучникового речення. Пунктуація на межі частин безсполучникового речення.

Тема 9. Складні речення із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком

Критерії виділення складних ускладнених речень як окремого типу синтаксичних одиниць. Ускладнені складні речення з сурядним та підрядним зв'язком. Ускладнені речення з сурядним і безсполучниковим зв'язком. Складні ускладнені речення з підрядним і безсполучниковим зв'язком. Складні ускладнені речення з сурядним, підрядним і безсполучниковим зв'язком.

Тема 10. Період в українській мові, його структурні типи, особливості інтонації. Пряма, непряма і невласне-пряма мова

Надфразні єдності як синтаксично-стилістичні одиниці літературної мови. Період як різновид складного ускладненого речення. Співвідношення форм прямої і непрямої мови. Різні типи зв'язку прямої мови з непрямою. Заміна прямої мови непрямою і навпаки. Невласне-пряма мова, її структурні особливості й застосування. Різноманітність типів речень у сучасній українській літературній мові як наслідок розвитку її граматичної будови. Принципи синтаксичного аналізу речень й пунктуація. Використання засобів пунктуації для вираження емоційно-змістових відтінків речення.

Тема 11. Пунктуація. Основи сучасної української пунктуації. Основи вживання розділових знаків у простому й складному реченнях

Система розділових знаків: видільні й віддільні. Структура речення і пунктуація. Інтонаційні особливості. Основні правила вживання розділових

знаків у простому й складному реченнях. Особливості пунктуації в текстах різного функціонального призначення.

Тема 12. Текст. Граматичні категорії тексту. Складне синтаксичне ціле: структура. Абзац

Текст, контекст. Функції тексту. Міжреченнєві внутрішньотекстові синтаксичні зв'язки. Міжреченнєві внутрішньотекстові смислові відношення. Актуалізація на рівні тексту, основні закономірності.

Поняття про складне синтаксичне ціле. Засоби зв'язку компонентів складного синтаксичного цілого. Поняття про абзац.

3. Рекомендована література

Основна

1. Бабич Н. Культура фахового мовлення: навч. посіб. Чернівці: Книги-XXI, 2014. 556 с.
2. Бойко В. М. Граматика української мови: Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2014. 248 с.
3. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика української мови. Морфологія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
4. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис: навч. посіб. Київ: Вища шк., 2005. 270 с.
5. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 368 с.
6. Єгорова Т. Д. Практичний курс української мови. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 160 с.
7. Кацавець Р. С. Ділова українська мова. За новим Українським правописом: навч. посіб. Київ: Алерта, 2020. 306 с.
8. Микитюк О. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма: навч. посіб. 5-те вид., зі змінами. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 440 с.
9. Новий український правопис: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 284 с.
10. Пономаренко С. Сучасна українська мова: Морфеміка. Дериватологія. Морфонологія: навч. посіб.; відп. ред. О. В. Крутоголова. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 300 с.
11. Сучасна українська мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Берковець та ін.; за ред. А. К. Мойсієнка. Київ: Знання, 2013. 340 с.
12. Сучасна українська мова: Морфологія: підручник / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ: Знання, 2013. 524 с.
13. Сучасна українська мова: Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін.; за ред. А. К. Мойсієнка. Київ: Знання, 2013. 238 с.
14. Українська мова: Енциклопедія / за ред. В. М. Русанівського. Київ: Укр. енцикл., 2000. 752 с.
15. Український правопис. Київ: Наук. думка, 2019. 392 с.
16. Фурдуй М. І. Українська мова: практикум: навч. посіб. Київ: Либідь, 2011. 416 с.
17. Шевчук С. В., Кабиш О. О., Клименко І. В. Сучасна українська літературна мова: навч. посіб. Київ: Алерта, 2017. 544 с.
18. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення: навч. посіб. Київ: Алерта, 2018. 328 с.

19. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 407 с.
20. Юшук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови: навч. посіб. Київ: ВД «Освіта», 2016, 288 с.

Додаткова

1. Практикум української мови, ділова українська мова

1. Авраменко О. Було – стало: зміни в правописі. Київ: Видавництво Даринка, 2019. 40 с.
2. Авраменко О., Тищенко О. Українська мова. Правопис у таблицях, тестові завдання. Київ: Книголав, 2020. 200 с.
3. Голосовська Г. Г. Українська мова для всіх: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2013. 216 с.
4. Омельчук С. Практикум з правопису української мови. Система дослідницьких вправ. Київ: Грамота, 2017. 224 с.
5. Савченко І. С. Пунктуація сучасної української мови: навч. посібник. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2008. 152 с.
6. Терещенко В. М., Панченков А. О. Навчально-методичний посібник: Методика реалізації Українського правопису в новій редакції у закладах загальної середньої освіти. Харків: Соняшник, 2019. 256 с.
7. Тележкіна О. О. Говоримо та пишемо українською правильно і красиво. Харків: Основа, 2010. 248 с.
8. Український правопис (новий): офіційний текст. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. 284 с.
9. Юшук І. П. Практичний довідник з українського правопису. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 128 с.
10. Як писати без помилок?: Словник труднощів українського правопису: близько 5000 слів / упоряд. В. Майоров. Київ: Експрес-Поліграф, 2013. 159 с.

2. Культура української мови

1. Гандапас Р. Камасутра для оратора. Київ: Моноліт-Bizz, 2018. 272 с.
2. Кайдалова Л. Г., Пляка Л. В. Психологія спілкування: навч. посіб. Харків: НФаУ, 2011. 132 с.
3. Кизилова В. В. Риторика з основами культури й техніки мовлення: навч. посіб. для студ. закл. вищої освіти. Старобільськ: Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка», 2018. 114 с.
4. Кисіль Г. Г., Черногуз О. Ф. Українська мова: культура мовлення медика: навч. посіб. Київ: ВСВ «Медицина», 2018. 464 с.
5. Літературна норма і мовна практика: монографія / за ред. С. Я. Єрмоленко та ін. Ніжин: Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. 320 с.
6. Навроцька М. Спілкування як невід'ємна складова іміджу педагога. *Людинознавчі студії*: збірник наукових праць Дрогобицького

державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». Дрогобич, 2015. Вип. 31. С. 209-218.

7. Семенов О. М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОШПО, 2013. 260 с.

8. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.

9. Степура А. WOW-виступ по-українськи. Київ: Моноліт-Bizz, 2018. 304 с.

10. Токарська А. С. , Кочан І.М. Культура фахового мовлення правника: навч. посіб. Львів: Світ, 2003. 312 с.

11. Труб В. М. Явище «суржику» як форма просторіччя в ситуації двомовності. *Мовознавство*. 2000. № 1. С. 46-58.

12. Трухін І. О. Соціальна психологія спілкування: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2005. 336 с.

13. Хміль Ф.І. Ділове спілкування: навч. посіб. Київ: «Академвидав», 2004. 280 с.

3. Фонетика, фонологія, орфоєпія, графіка та орфографія

1. Багмут А. Й. Семантика і інтонація в українській мові. Київ: Наук. думка, 1991. 168 с.

2. Брахнов В. М. Явища асиміляції в консонантизмі української мови. Київ: Наук. думка, 1970. 102 с.

3. Булаховський Л. А. Деякі особливості українського консонантизму. Вибрані праці: в 5 т. Київ: Наук. думка, 1981. Т.2. С. 262–271.

4. Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові. Київ: Рад. школа, 1984. 160 с.

5. Дудник З. В. Сучасна українська літературна мова. Фонетика: навч. посіб. для студентів-філологів. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2002. 178 с.

6. Жилко Ф. Т. Фонологічні особливості української мови в порівнянні з іншими слов'янськими. Київ: Наук. думка, 1963. 183 с.

7. Залеський А. М. Вокалізм південно-західних говорів української мови. Київ: Наук. думка, 1973. 156 с.

8. Зиндер Л. Р. Общая фонетика. Москва: Высшая шк., 1979. 312 с.

9. Коструба П. П. Фонетика сучасної української літературної мови: Ч. 1. Львів, 1963. 100 с.

10. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. Київ: Наук. думка, 1990. 168 с.

11. Медведєв О. О. Система фонем сучасної української літературної мови: Статистичні та структурні лінгвістичні моделі. Київ: Наук. думка, 1966. 96 с.

12. Перебийніс В. С. Кількісні та якісні характеристики системи фонем сучасної української літературної мови. Київ: Наук. думка, 1970. 272 с.

13. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. Київ: Наук. думка, 1976. 288 с.
14. Прокопова Л. І. Приголосні фонемі сучасної української літературної мови: Експериментально-фонетичне дослідження. Київ: Вид-во Київськ. держ. ун-ту, 1958. 149 с.
15. Сучасна українська мова: Вступ. Фонетика / ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1969. 436 с.
16. Сучасна українська літературна мова: підручник / ред. А. П. Грищенко. Київ: Вища шк., 1997. 493 с.
17. Тоцька Н. І. Голосні фонемі української літературної мови. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1973. 192 с.
18. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Орфоепія. Графіка і орфографія: навч. посіб. Київ: Вища шк., 1981. 183 с.
19. Трубецкой Н. С. Основы фонологии. Москва: Аспект-Пресс, 2000. 352 с.
20. Ющук І. П. Українська мова: підручник. Київ: Либідь, 2006. 640 с.

4. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія

1. Авксентьев Л. Сучасна українська мова. Фразеологія: навч. посіб. для студентів філол. ф-тів. Харків: Вища шк., 1983. 324 с.
2. Бодик О. П., Рудакова Т. М. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 416 с.
3. Вокальчук Г. М. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект): монографія / за ред. А. П. Грищенко. Рівне: Перспектива, 2004. 524 с.
4. Демська О. Вступ до лексикографії. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 266 с.
5. Дубічинський В. В. Українська лексикографія: Історія, сучасність та комп'ютерні технології: навч. посіб. Харків, 2004. 164 с.
6. Зубець Н. О. Українська лексикографія другої половини ХХ – початку ХХІ ст. : навч. посіб. 2-ге вид., доповн. Запоріжжя: ЗНУ, 2011. 125 с.
7. Івченко А. Українська народна фразеологія: Ономасіологія, ареали, етимологія. Харків: Фоліо, 1999. 186 с.
8. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: монографія. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.
9. Коваль А. П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. Київ: Либідь, 2001. 312 с.
10. Коваль А. П., Коптілов В. В. Крилаті вислови в українській літературній мові. Київ: Вища шк., 1975. 335 с.
11. Лисиченко Л. А. Багатозначність у лексико-семантичній системі: структурний, семантичний, когнітивний аспекти. Харків: Вид. група «Основа», 2008. 272 с.

12. Навальна М. І. Динаміка лексику української періодики ХХІ ст.: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 328 с.
13. Селіванова О. Нариси з української фразеології: Психокогнітивний та етнокультурний аспекти. Київ; Черкаси : Брама, 2004. 284 с.
14. Сербенська О., Редько Ю., Федик О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: посібник. Львів, 1994. 152 с.
15. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. Київ: Наук. думка, 1973. 280 с.
16. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття: (На матеріалі мови засобів масової інформації). Київ: Пугач, 2005. 236 с.
17. Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття. Тернопіль: Астон, 2002. 252 с.
18. Ужченко В. Д. Народження і життя фразеологізму. Київ: Вища шк., 1988. 278 с.
19. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 494 с.
20. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови : монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.

5. Морфеміка. Словотвір

1. Бабій І. М., Лісняк Н. І. Українська мова. Морфеміка і словотвір: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006.
2. Безпояско Л. К., Городенська К. Г. Морфеміка української мови: підручник. Київ: Наук. думка, 1987. 212 с.
3. Віняр Г. М. Творення нових прикметників в українській мові новітнього періоду (транспозиційні словотвірні типи). *Філологічні студії: наук. вісник КДПУ*. Кривий Ріг, 2008. Вип. 1. С. 6–9.
4. Грещук В. В. Словотвір у сучасній науковій парадигмі. *Студії з українського мовознавства: Вибрані праці*. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2009. С. 19–28.
5. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія: навч. посіб. Київ: Вища шк., 1999. 208 с.
6. Карпенко Ю. О. Способи словотвору: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2006. 336 с.
7. Кислюк Л. Сучасна українська словотвірна номінація: ресурси та тенденції розвитку: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 424 с.
8. Колоїз Ж. В. Українська okazіональна деривація: монографія. Київ: Акцент, 2007. 311 с.
9. Лесюк М. П. Словотвір у інтерпретації Василя Сімовича. *Актуальні проблеми українського словотвору*. Івано-Франківськ: Плай, 2002. С. 140–151.

10. Олійник Е. В. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір: навч. посіб. Бердянськ: БДПУ, 2012. 135 с.
11. Сікорська З. С. Сучасна українська мова. Словотвір і морфеміка. Луганськ: Альма матер, 2000. 174 с.
12. Степаненко О. К. Словотвірні гнізда з вершинним соматичним компонентом: семантика і структура: монографія. Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2011. 168 с.
13. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч. посіб. / упоряд. С. П. Гірняк, Н. Р. Лисенко, І. А. Шумей. Дрогобич: Посвіт, 2009. 256 с.
14. Хрустик Н. М., Хаценко Л. І. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 136 с.

6. Морфологія

1. Алексієнко Л. А., Зубань О. М., Козленко І. В. Сучасна українська мова: Морфологія: підручник / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ: Знання, 2013. 524 с.
2. Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія: підручник. Київ: Либідь, 1993. 336 с.
3. Бабій І. М., Вільчицька Т. П. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Практикум: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. Ч.1. 64 с.
4. Бабій І. М., Вільчицька Т. П. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Практикум: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. Ч.2. 80 с.
5. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови. Київ: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
6. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ: Наукова думка, 1988.
7. Волох О. Т. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис. Київ: Вища шк., 1989. 334 с.
8. Глібчук Н. М., Добосевич У. Б. Сучасна українська мова. Морфологія. Практикум: навч. посіб. Київ: Знання, 2009. 486 с.
15. Горпинич В. О. Морфологія української мови: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 336 с.
9. Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська мова. Практична морфологія: навч. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. 588 с.
10. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
11. Олійник Е. В. Сучасна українська літературна мова: Морфологія: навч. посіб. Бердянськ: БДПУ, 2017. 223 с.

12. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч. посіб. / уряд. С. П. Гірняк, Н. Р. Лисенко, І. А. Шумей. Дрогобич: Посвіт, 2009. 256 с.

13. Цілина М. М. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч. посіб. Київ: Університет «Україна», 2009. 215 с.

7. Синтаксис простого і складного речення

1. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис. Київ, 2005.

2. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови Київ: Наукова думка, 1992. 224 с.

3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: підручник. Київ: Либідь, 1993. 168 с.

4. Волох О. Т., Чемерисов М. Т., Чернов Є. І. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Синтаксис. Київ: Вища школа, 1984. 255 с.

5. Глазова С. М. Сучасна українська літературна мова: синтаксис простого речення. Навч. посіб. Бердянськ, 2020. 193 с.

6. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. Київ: Академія, 2010. 380 с.

7. Загнітко А. П., Вівтонів М. О., Сегін Л. В. Український синтаксис: навчально-практичний комплекс: [в 2 ч.] 2-ге вид., доповн. Донецьк-Слов'янськ: ДонНУ, 2011. 652 с.

8. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис. Донецьк, ДНУ, 2001. 662 с.

9. Караман С. О., Караман О. В. Сучасна українська літературна мова: Навч. посіб. Київ: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005. 236 с.

10. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української мови Київ: Либідь, 1995. 312 с.

11. Ліпич В. М., Попова О. І. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: навч. посіб. Бердянськ, 2012. 376 с.

12. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис: Підручник. Київ: Знання, 2010. 374 с.

13. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.

14. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1972. 515 с.

15. Сучасна українська мова: Синтаксис: Підручник / за ред. А. К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Знання, 2013. 238 с.

16. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: Підручник Київ: ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Перелік навчальних та інших посібників

Збірники вправ

1. Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська мова. Морфологія. Збірник вправ: навч. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 372 с.
2. Дудик П. С., Литовченко В. М. Сучасна українська мова: завдання і вправи: навч. посіб. Київ: Академія, 2007. 264 с.
3. Загнітко А. П. Українська практична лексикологія, фонетика, орфографія: навч. посіб. для самостійної роботи. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007. 240 с.
4. Колоїз Ж. В., Малюга Н. М., Явір В. В. Сучасна українська літературна мова: Збірник завдань для лабораторних робіт. Київ: Знання, 2006. 356 с.
5. Лінгвістичний аналіз: Практикум: навч. посіб. / за ред. Г. Р. Передрій. Київ: ВЦ «Академія», 2005. 256 с.
6. Омельчук С. Практикум з правопису української мови. Система дослідницьких вправ. Київ: Грамота, 2017. 224 с.
7. Сучасна українська літературна мова: Збірник вправ: навч. посіб. / за ред. М. Я. Плющ, О. І. Леути, Н. П. Гальони. Київ: Вища шк., 2003. 287 с.
8. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Орфоепія. Графіка і орфографія: Завдання і вправи: навч. посіб. Київ: Вища шк., 1995. 151 с.

Словники

1. Бирик С. П., Михно І. Л., Путовіт Л. О., Сюта Г. М. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів. 2-е вид., доп. і випр. / за ред. Л. Пустовіт. Київ: Довіра, 1999. 503 с.
2. Бріцин В. М., Тараненко О. О. Українсько-російський і російсько-український словник: Сфера ділового і професійного спілкування. Київ: Вища шк., 2011. 551 с.
3. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. 896 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD); уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
5. Віняр Г. М. Словник новотворів української мови початку ХХІ століття. Кривий Ріг: КДПУ, 2005. 157 с.
6. Головащук С. І. Складні випадки наголошення: словник-довідник. Київ: Либідь, 1995. 192 с.
7. Демська О. М., Кульчицький І. М. Словник омонімів української мови. Львів: Фенікс, 1996. 223 с.
8. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 1-6. Київ: Наук. думка, 1982-2012.

9. Карпіловська Є. А. Кореневий гніздовий словник української мови. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2002. 912 с.
10. Нелюба А. Лексико-словотвірні інновації (1983 – 2003): словник. Харків, 2004. 136 с.
11. Новий тлумачний словник української мови: в 4 т. Київ: Аконіт, 1998. Т. 1. 910 с.; Т. 2. 910 с.; Т. 3. 927 с.; Т. 4. 941 с.
12. Олійник І. С., Сидоренко М. М. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник. Київ: Рад. школа, 1991. 400 с.
13. Орфографічний словник української мови / уклад.: С. І. Головашук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. Вид. друге, випр. і доп. Київ: Вид-во «Довіра», 1999. 989 с.
14. Орфоепічний словник української мови: в 2 т. / уклад. М. М. Пещак, В. М. Русанівський, Н. М. Сологуб та ін. Київ: Довіра, 2001. Т. 1. 957 с.; Т. 2. 917 с.
15. Полюга Л. М. Повний словник антонімів української мови. Київ: Довіра, 2008. 482 с.
16. Полюга Л. М. Словник українських морфем. Львів: Світ, 2001. 448 с.
17. Сікорська З. С. Українсько-російський словотворчий словник. 2-е вид. Київ: Освіта, 1995. 256 с.
18. Словарь української мови: У 4 т. / За ред. Б. Грінченка. Київ, 1907–1909.
19. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. 2-е вид., випр. і доп. Київ: Головна редакція УРЕ, 1985. 966 с.
20. Словник лінгвістичних термінів / уклад. Д. І. Ганич, І. С. Олійник. Київ: Вища шк., 1985. 360 с.
21. Словник паронімів української мови / уклад. Д. Г. Гринчишин, О. А. Сербенська. Київ: Рад. школа, 1986. 221 с.
22. Словник синонімів української мови: у 2-х томах / уклад. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк та ін. Київ: Наук. думка, 1999-2000.
23. Словник труднощів української мови / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Вища шк., 1989. 336 с.
24. Словник української мови: в 11 т. Київ: Наук. думка, 1970–1980.
25. Словник української мови: в 20-ти томах. Т. 1-10. Київ: Наук. думка, 2010-2019.
26. Словник сучасного українського сленгу / упоряд. Т. Кондратюк. Харків: Фоліо, 2006. 350 с.
27. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень / НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ: Довіра, 2006. 789 с.
28. Терлак З. М. Пунктуаційний словник-довідник. Львів: Світ, 2018. 396 с.

29. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови: у 2-х т. Київ: Вища шк., 1984.

30. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови: Близько 2 500 виразів. Київ: Освіта, 1998. 224 с.

31. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. 3-є вид., зі змінами і доп. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2007. 856 с.

32. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Довіра, 2001. 224 с.

33. Фразеологічний словник української мови: у 2-х кн. / АН України; Інститут української мови; уклад. В. М. Білоножко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк та ін. Київ: Наук. думка, 1993.

34. Шевченко Л. І., Ніка О. І., Хом'як О. І., Дем'янюк А. А. Новий словник іншомовних слів; За ред. Л. І. Шевченко. Київ: Арій, 2007. 1480 с.

35. Яценко І. Т. Морфемний аналіз: Словник-довідник: у 2 т. / за ред. Н. Ф. Клименко. Київ: Вища шк., 1981. Ч. 1. 356 с., Ч. 2. 352 с.

Інтернет-ресурси

1. Бібліотека БДПУ (www.bdpu.org/library)
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>)
3. Лінгвістичний портал з української мови (<http://www.mova.info>)
4. Google Академія (<https://scholar.google.com>)
5. Лінгвістичний портал з української мови (<http://www.rozum.org.ua>)
6. Портал української мови та культури (<http://www.slovnyk.net>)
7. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>.

4. Методи навчання: мікронавчання, практичні заняття, тренувальні вправи; практичні заняття з вправами на розвиток навичок аудіювання, письма, говоріння, на яких матеріал пояснюється і обговорюється, домашні завдання; самостійна робота; домашні завдання.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

6. Система оцінювання

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен,	Для підсумкового семестрового контролю, що	Для всіх видів підсумкового контролю

	курсону роботу, практику	включає залік	
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64	задовільно		D (задовільно)
50-57			E (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методи навчання:

1) За джерелами передачі й характером сприйняття інформації: словесні, наочні, практичні.

1.1. Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда (вступна, бесіда-повідомлення, бесіда-повторення, репродуктивна, евристична, катехізисна).

1.2. Наочні: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

1.3. Практичні: вправи, практичні роботи.

2) За основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок.

3) За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.

4) Методи стимулювання навчальної діяльності:

4.1. метод навчальної дискусії – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу;

4.2. метод пізнавальних ігор – моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних предметів;

4.3. метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу – використання пригод, гумористичних уривків;

4.4. метод створення ситуації новизни навчального матеріалу;

4.5. метод опори на життєвий досвід здобувачів.

5) Методи контролю і самоконтролю у навчанні:

5.1. метод усного контролю: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване;

- 5.2. метод письмового контролю;
- 5.3. метод тестового контролю;
- 5.4. метод графічного контролю;
- 5.5. метод програмованого контролю.

б) Бінарні методи:

Методи викладання: інформаційно-повідомляючий; пояснювальний; інструктивно-практичний; пояснювально-спонукаючий; пояснювальний.

Методи навчання: виконавчий; репродуктивний (відтворюючий); продуктивно-практичний; частково-пошуковий; пошуковий.